

Bertil Näslund in memoriam

LARS ENGWALL

Den 15 februari 2016 avled den förste professorn i företagsekonomi vid Stockholms universitet, Bertil Näslund. Han var född den 4 april 1933 i Örnsköldsvik, som den äldste av fyra barn till Mary och Hans Fred Näslund. När han var nio år gammal blev fadern aktuarie vid Statens livsmedelskommission, och familjen flyttade till Hammarbyhöjden i Stockholm. Efter studentexamen 1952 vid Enskede läroverk genomförde Bertil Näslund framgångsrikt studier vid såväl Handelshögskolan som KTH:s avdelning för teknisk fysik.

På Handelshögskolan ansåg hans handledare, Tryggve Paulsson Frenckner, att det var bäst att hans begåvade elev fick vidare utbildning i USA. Genom ett resestipendium 1959 från European Productivity Agency kunde Bertil Näslund påbörja studier vid Carnegie Institute of Technology i Pittsburgh. Det var en mycket spännande miljö för den som då ville möta det senaste inom de ekonomiska vetenskaperna. Dess dynamiske dekan, nationalekonomen Lee Bach, hade där samlat en grupp professorer som sedermera skulle nå stor berömmelse, bland dem de senare ekonomipristagarna Merton Miller, Franco Modigliani och Herbert Simon. För Bertil Näslund var det dock operationsanalytikern William Cooper som skulle få särskilt stor betydelse. Tillsammans med Abraham Charnes hade Cooper utvecklat linjärprogrameringen, och det var inom detta område som Bertil Näslund genomförde sitt doktorandarbete. Avhandlingen *Decisions under Risk* (Näs-

lund 1967), som han lade fram 1964, ledde senare till ett antal publikationer i framstående tidskrifter, såsom *Management Science* och *Journal of Business*.

Återkommen till Sverige blev Bertil Näslund 1964 utnämnd till laborator vid Skogshögskolan, som vid den tiden fortfarande låg i Frescati. Där tillämpade han sina kunskaper på skogliga problem, såsom optimering vid avverkning och transportsystem. Han fann dock att skogens frågor präglades av extrem långsiktighet. Vid några tillfällen påpekade han således att de ekar som Gustav Vasa lät plantera för att få virke till sina örlogsskepp hade krävt flera sekel för att bli användbara.

Redan 1966, vid 33 års ålder, blev Bertil Näslund utnämnd till professuren i företagsekonomi vid Stockholms universitet. Där mötte han motstånd i den samhällsvetenskapliga fakulteten, som endast två år tidigare avknoppats från den humanistiska. Tveksamheten rörde inte honom personligen utan var ett uttryck för den skepsis som länge funnits från etablerade ämnen mot företagsekonomi som akademisk disciplin. Redan i början av förra seklet hade exempelvis juridikprofessorn Carl-Axel Reuterskiöld avfärdat ett förslag om undervisning i bokföring vid Uppsala universitet eftersom ämnet inte ens kunde "anses likställt med gymnastik, ritt eller ens ritning". Med sitt lugna, övertygande sätt och sin bakgrund med kvantitativa metoder lyckades dock Bertil Näslund vinna acceptans bland sina kolleger inom fakulteten, vilket var mycket viktigt för den unga institutionen.

Om det fanns skepsis bland fakultetens professorer, var stämningen helt annorlunda bland oss då unga studenter. För oss var Bertil Näslund mycket efterlängtd. Universitetet hade nämligen före hans tillträde endast erbjudit studier upp till vad som då hette två betyg. Vi var många som hade klarat av detta och

INLÄGG

Lars Engvall är professor emeritus i företagsekonomi vid Uppsala universitet. lars.engvall@fek.uu.se

Parentation i Kungl Vetenskapsakademien vid dess allmänna sammankomst den 5 oktober 2016.

ville fortsätta med ämnet. Vi var så angelägna att vi t o m i förväg förberedde kursplaner som vi presenterade för den nya professorn. På så sätt kunde studierna snabbt komma igång, och flera av oss blev också engagerade på institutionen. Nyrekryteringar var nämligen nödvändiga, eftersom företagsekonomi vid 1960-talets slut hade blivit ett ämne som allt fler ville läsa under en tid då tillträdet till universitetsstudier var fritt. Köerna av studenter som vill registrera sig kunde sträcka sig från vår institution på Hagagatan 23 ända bort mot Surbrunnsgatan eller t o m till Odengatan. För att hantera denna anstormning hade institutionen kontinuerliga kontakter med Universitetskanslersämbetet och fick på så sätt tillstånd att nyrekrytera ett tiotal universitetslektorer, vilket enligt en dåtida medarbetares uppskattning innebar en lektor per 100 meter kö. Dessa lärare fick sedan hålla föreläsningar i biograferna Grand och Plaza, där studenterna satt djupt nedsjunka i de dunkelt belysta lokalernas mjuka fätöljer.

Det här var en situation som den nye professorn lyckades hantera väl samtidigt som han på ett stimulerande sätt skapade en grupp av unga doktorander kring sig. Han gav oss spännande avhandlingsämnen och ordnade finansieringen av våra forskarstudier. Inte nog med det. Genom sina USA-kontakter hade han förstått att strategisk planering var ett hett ämne och sade åt oss vi borde skriva en bok i ämnet. Det blev ett roligt och intressant grupparbete som resulterade i en volym på Bonniers förlag (Linde 1971).

Genom sin bakgrund i USA förstod Bertil Näslund väl den reform av forskarutbildningen som genomfördes 1969 med en övergång till doktorsexamen från den tidigare doktorsgraden. Medan många av hans kolleger tvekade inför reformen, insåg han direkt vad det var fråga om. Det gällde i högsta grad

mig själv. Jag hade planerat att ta en licentiatexamen och sedan åka till USA läsåret 1970–71 för att avsluta doktorsavhandlingen. Jag fick då rådet av Bertil Näslund att i stället före avresan disputera för doktorsexamen, eftersom det skulle vara bättre för mig att vara doktor då jag kom till USA. Han hade förstått rätt.

När jag kom tillbaka till Stockholm hösten 1971 hade Bertil Näslund rekryterats till European Institute for Advanced Studies, som hade startats i Bryssel samma år på initiativ av Ford Foundation. Genom sin internationella förankring var Bertil Näslund en naturlig rekrytering. Vid institutet kom han att samverka med fransmannen Alain Bensoussan och amerikanen Gerald Hurst kring tillämpningar i företag av modern kontrollteori. Tillsammans publicerade de boken *Management Applications of Modern Control Theory* (Bensoussan m fl 1974).

Åter i Stockholm 1973 kallades Bertil Näslund till professuren i kostnadsintäktanalys vid Handelshögskolan i Stockholm sedan hans lärare Paulsson Frenckner valt att lämna tjänsten. Denne skulle två år senare i sin tur efterträda sin elev Bertil Näslund som professor i företagsekonomi vid Stockholms universitet, och därmed var cirkeln sluten. Det var nämligen Frenckner som, innan professuren i företagsekonomi inrättades vid Stockholms universitet, tillsammans med medarbetare på Handelshögskolan, hade gjort det möjligt att där läsa företagsekonomi för lägre betyg.

Bland Bertil Näslunds arbeten under 1970-talet kan särskilt nämnas två böcker som utgavs av förlaget Springer. Den ena behandlade ekonomiska storleksfördelningar, som han tidigare studerat utifrån olika aspekter (Näslund 1977), medan den andra, som var samförfattad, behandlade senare tillämpningar av David Ricardos ekonomiska teorier (Näs-

lund och Sellstedt 1978). Ett uttryck för Bertil Näslunds breda forskningsintressen är vidare artiklar om metoder för att bestämma forskningsbudgetens storlek respektive optimala reklamstrategier.

Under åren på Handelshögskolan utvecklade Bertil Näslund sina internationella forskarkontakter ytterligare genom en vistelse som gästprofessor 1981–83 vid Stern Graduate School of Business. Genom dess lokalisering nära Wall Street i New York hade och har denna institution mycket nära kontakter med de finansiella marknaderna och en stark forskning inom området finansiell ekonomi. I denna miljö passade Bertil Näslund väl in med sin bakgrund i kvantitativa metoder, och han blev där, liksom i Stockholm, en uppskattad lärare.

Vid återkomsten till Handelshögskolan i Stockholm tog han med sig erfarenheterna från New York och startade undervisning inom ämnet finansiell ekonomi. På så sätt kunde han på Handelshögskolan skapa den tvärvetenskapliga institution för finansiell ekonomi som i dag intar en mycket framstående internationell position. Detta skedde först inom ramen för hans professur i kostnads-intäktsanalys, men redan 1984 kallades han till innehavare av Gösta Olsons professur i finansiell ekonomi, som hade tillkommit genom en donation från Götabanken. Det var innan banken för att framstå som internationell tog bort prickarna i sitt namn och sedermera genom aggressiv utlåning blev ett offer i bankkrisen. Professuren finns dock fortfarande kvar på Handelshögskolan. Den fick en efterföljare 1993 i Peter Wallenbergs professur i finansiell ekonomi med särskild inriktning mot internationellt företagande, som Bertil Näslund innehade fram till sin pensionering år 2000. Inom ramen för de båda professurerna ägnade han sin forskning åt frågor kring optionsteori. Tillsammans med medarbetare publicerade han efter åter-

komsten från New York ett tiotal artiklar i internationella tidskrifter, särskilt om prissättningen av valutaoptioner.

Bertil Näslund publicerade sig inte bara internationellt utan deltog också i den svenska ekonomiska debatten. I *Ekonomisk Debatt* finns således ett tiotal artiklar som han skrivit själv eller i samarbete med andra. Dessa understryker återigen bredden på hans intressen inom de ekonomiska vetenskaperna genom att behandla ämnen som miljö, löntagarfonder, inflation, devalveringar och bankkris. Löntagarfonderna och inflationen tog han också upp i två böcker utgivna av Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (Näslund och Sellstedt 1977; Näslund 1978).

Bertil Näslund kom att röna stor uppskattning i vida kretsar. Han invaldes 1977 i Ingenjörsvetenskapsakademien och promoverades 1988 till ekonomie hedersdoktor vid Åbo Akademi. Två år senare blev han ledamot av Vetenskapsakademien, där han under åren 1993–2001 var ledamot av Ekonomipriskommittén och dess ordförande 1997 och 1998. Utöver dessa formella tecken på uppskattning är vi många tidigare elever och kolleger som minns honom med värme och stor tacksamhet för hans insatser som handledare, inspiratör, akademisk entreprenör och forskare. Hans bidrag till de ekonomiska vetenskaperna har varit mycket betydande.

REFERENSER

- Bensoussan, A, E G Hurst och B Näslund (1974), *Management Applications of Modern Control Theory*, North-Holland, Amsterdam.
- Linde, A (red) (1971), *Strategisk planering*, Bonniers, Stockholm.
- Näslund, B (1967), *Decisions under Risk: Economic Applications of Chance-Constrained Programming*, Ekonomiska Forskningsinstitutet, Stockholm.
- Näslund, B (1977), *An Analysis of Economic Size Distributions*, Springer, Berlin.

Näslund, B (1978), *Företaget och inflationen*, SNS Förlag, Stockholm.

Näslund, B och B Sellstedt (1977), *Ökad löntagarmakt – bakgrund, utveckling och ekonomiska konsekvenser*, SNS Förlag, Stockholm.

Näslund, B och B Sellstedt (1978), *Neo-Ricardian Theory: With Applications to some Current Economic Problems*, Springer, Berlin.